

A megszépült DMKE

Pogány Móric műegyetemi tanár révén, a Hősök kapuja megjelenésével eltűnt egy szép szecessziós épületünk 1936-ra, és kaszárnyastílusban egyneműsítette a tanítói internátussal és az új épülettel. Most, a felújítás után látszik valami eredetiségéből.

Az épület múltja dióhéjban a következő. A DMKE (Délmagyarországi Magyar Közművelődési Egyesület) miután 1904-ben befejezte egyesületi szervezési munkáit, hozzálátott a programjába felvett kultúr- és szolgálatok megvalósításához. Legelsőnek közcélokra szolgáló palotát épített Szegeden. E palotában valószínűleg meg a DMKE internátusát is, közel 200 délvidéki diák számára.

Az épületet Kótay Pál szegedi felső ipariskolai mérnök tanár tervezte (további szép épületei a Deák Férenc utca 22. alatti Beregi-ház, amelynek főként a pirosrúgát díszítőelemei megkapóak, valamint a Lechner tér 2/A és 2/B épületek szecessziós motívációival). A kupolás, tornyos, kétemeletes épületben, ahol az egyesület hivatalait, tanácskaszó és dísztermet is kialakították, szolgálati lakások mellett. A városi hatóság nem nagy lelkesedéssel fogadta ezt az építkezést, hiszen ingyenesen még telket sem biztosított, így az egyesület a maga erejéből építette fel a palotát, amelynek telekvásárlására – Milkó fatelep – 50 ezer forintot fordítottak. Az építkezési költségeit 1905-ben 300 ezer koronában határozták meg.

Kótay Pál közben tanulmányokat folytatott Pozsonyban és Budapesten internátusok kiképzése körül, s tervét úgy formálta, hogy a Tisza Lajos körút és a Boldogasszony sugárúti részben alakítják ki a főtéri hivatalait, a tanácskaszót, míg a többi részen bérlakásokat, s ezekről elkülönítve valósult meg a 200 fős internátus. Egy-egy teremben 12 gyereket helyeztek el, tanári felügyelettel.

Az építkezést 1905. júniusában kezdték. A kivitelezési munkálatokat Robelly Aladár szegedi építési vállalkozó végezte, és még abban az évben tető alá került az épület. Az épület külön értéke, hogy rajta minden munkát szegedi iparosok végeztek. A vízvezetékét a Pálffy testvérek, az üveges munkálatokat az Erdős és társa, a bádgos feladatokat a Glücksmann-cég oldotta meg. A cserépkályhákat Klein Adolf, a fabútorokat a Szegedi Áruháznál Szövetkezet és Reiner Károly vtelezte ki. A növendékek vaságyait Rubin József és Kertész Izidor, az ágyneműt Domán Mihály szállította. A villanyszerelési munkálatokat a szegedi villanytelep végezte, a villamos csengőket Adám Vilmos, az égőttesteket Fonyó Soma szállította. A növendékek egyenruházatát a híres Holtzer-cégtől szereztek be.

Az avatási ünnepséget 1906. november 27-én tartották, majd az előkelőségek részére – köztük József főherceg és Augusztia főhercegné – következő év február 4-én tartottak nagy fogadást a Kass Szálló (később Hungária) Otthon termében.

Az intézmény és az épület létrehívásának megszállott lelkű apostola Gallovich Jenő újságíró, főtárgy volt, de hathatós támogatója a kiszombori Rónay Jenő elnök, ny.

vármegyei főispán. Ők, de több szegedi előkelőség, mint Lemle Lajos, Rainer József helyettes főkapitány, Szécsi Izsó és mások is ebben az épületben béreltek lakást. Az intézmény igazgatója: Hauser Rezső volt.

Az intézmény fennállásának 35. évfordulóját megünnepezték, és ebből az alkalomból a DM 1938. szeptember 25-i számában így írt: „Harmincöt esztendeje annak, hogy az ország egész társadalmának részvétele mellett tündöklő kulturális ünnepek közepette Szegeden megalakult a Délmagyarországi Magyar Közművelődési Egyesület gróf Apponyi Albert, Rákosi Jenő és Herczeg Ferenc vezetése alatt. Részt vett a kormány, a képviselőház, a főrendiház, a vármegyék és a városok küldöttsége a megalakuláson, amelyet esztendőik fáradságos munkájával egy kiváltságos tehetségű fiatal újságíró, Gallovich Jenő, aki akkor már a Szeged városi törvényhatóság bizottságának tagja volt, alapított... Tíz esztendővel ezelőtt ünnepelte a kultúregyesület megalapításának negyedszázados évfordulóját, amikor Herczeg Ferenc ünnepi beszédében úgy emlékezett meg Gallovich Jenő munkájáról, a DMKE megalakulásától a háború kitöréséig terjedő időről, hogy az csak alkotásokkal dicsekedhet.”

A szegedi színház és nevelőintézet mellett, Debrecenben, Aradon és Makón internátust, Oravicán, Titelen, Resicán óvodákat, Cirkvenicán üdülőházat és több könyvtárat hoztak létre. A Budapesten, gróf Bély Ákos elnöke alatt létesített hasonló intézmény kormányzó-igazgatójává Gallovich Jenőt választották. Az ő áldásos közreműködése kapcsán létesült Budapesten az újságírók háromemeletes palotájá, valamint a Szent Domonkos Egyház kultúrházá. (Gallovich Jenő nagy ügybuzgalommal működött közre az Ivánkovich Sándor városi főügyész elnöke alatt működött Szegedi Fogadalmi Templomegyesület és több más szervezet munkájában is, mindenütt szóval és tollal harcolva, aki egyébként a Szegedi Naplónak volt munkatársa, és az itteni életet mindig nagyra tartotta.) Különösen hódolt Engel Lajosnak és Békefi Antalnak. Gallovich tevékenységét sokak nem jó szemmel nézték, és bírósági pert is indítottak ellene, s ennek az lett a vége, hogy visszahelyezték állásába, csak hogy ő már ekkor a kereskedelmi és iparkamarák országos központjának volt titkára, akárcsak korábban a szintén Szegedről elkerült Gelléri Mór. Ezután újabb pert akasztottak nyakába. Azután a nagy kibékülés vehető ki dr. Pálffy József leveleiből, amit Gallovich Jenő újságírói működésének 40. évfordulója alkalmából címzett, és a Délmagyarország 1938. szeptember 28-ai száma közöl.

Az épület azután 1936-ban átalakult, Pogány Móric mellett Ottovay István és Szolcsányi István szegedi építészek közreműködésével bérlakásokat alakítottak ki benne. Az egyetem birtokába 1945-ben került, s azóta diákokthoz, amely napjainkban ismét megszépülten hívja fel magára a figyelmet.

BÁTYAI JENŐ

Bérgyilkosok

Vasárnap este a JATE klubot és az egyetemet összekötő, nemrég megnyitott lépcsőfordulóban a fordulóhoz tartozó kicsiny helyiségben Harold Pinter darabot mutatott be a szegedi alternatív színházak két színésze. Hevér Gábor az Epilóg kamara, Anger Zsolt a Próbátársulat tagja. Segítségükre Nagy Kata volt, ugyancsak a Próbátársulattól. Az Ételift című kamaradarab két bérgyilkosról szól, akik egy lepusztult, birminghami szálloda szobájában újabb feladatukra várnak. Aki belép az ajtón, azt kell megölni. Ben és Gus jó ideje ismerik egymást, Ben a keményebb és a rámenősebb, míg Gusban több a kétely és a bizonytalanság. És a munka elvégzettik.

Ez a két profi angol bérgyilkos a halálhozó angyalok rendjébe tartozik. Életük a köztes lét. Feladataikat a Szervezettől kapják, melynek szolgálatában állnak, s aminek éppúgy kiszolgáltatottjai, mint az emberek, akiket el kell tenni láb alól. A gyilkosság személytelen munka, általában hetente egyszer végzendő. Lehet férfi, nő, akárki; ez a Szervezettől függ. Legutóbb például egy fiatal lányt löttek szét. És egészen szétlőtték, mert a nő gyengébb matéria. Az ok nem érdekes, mert nem rájuk tartozik. De hát mi tartozik rájuk, ha a munkájuk értelme nem? Például a másik, az, akivel együtt dolgoznak. A társ. Pinter darabja az egymásrataltságot darabja. Ben és Gus együtt van benne a gyilkolás mesterségében, közös történeteik vannak, közös a munka, s ha gyűlönsz neszesz é hallik a folyosóról, tudja az egyik, mit tesz a másik. Összeszoktak már. De mi történik akkor, ha különleges feladatot kapnak? Például azt, hogy a másként kell likvidálni. A társat.

Hevér Gábor Benje precíz, kimért, és kétely nélküli. És ezt jól csinálja. Csak működik. Gépszerű. Nem az életre koncentrálnak, hanem a feladatra. Nem hajlandó emlékezni és nem hajlandó az érzések emberi megnyilvánulására és szenvedélyes is csak a munkáért hajlandó lenni. Amikor meg kell védeni a feladatot sikerét a mindinkább elbizonytala-

nodó, túl sokat kérdező Gusszal szemben. Gus a feszültségforrás, mert egyre kevésbé képes megfelelni a gyilkolás gépiességének. Kikérdező a szerepéből, értelmezne és emlékezne, s mindezt Anger Zsolt megkapó természetességgel teszi: figurája összetett, már-már jellem, elviszi a szerep adta poénokat, de különös módon, épp az egyszerűbb színészi feladatoknál bizonytalan küssé. Ha például rá van bízva egy szituáció továbbléndítése. A két színész máskülönben nagyon érzi egymást. Az összerobbanások, az egyszerre-beszélések és a fizikai összeütközések megkomponáltak, pontosak és hatásosak. Ha ütés csattan, az fáj, ha kiáltás hangzik, az úgy szükséges. Bár némiképp indokolatlannak érzem a váratlan helyzetek túlértékelését; amikor például levélke csúszik be az ajtó alá, vagy hirtelen megindul az ételift, egy profi gyilkos gyors lesz, de nem kapkod, s nem cselekszik pánikszerűen. Azt gondolom, ezekben a mozdulatsorokban több jut a szükségesnél a látványosságnak.

A darab befejezése látszólag poénszerű. Tehát, hogy kettejük közül kell valakinek kivégeznie. Am a gyilkosság nemcsak poén, de csúcspont is. A poén megold és beszűntet. A csúcsponttól ellenben visszafelé is ellátunk, és újra-értelmezhetünk. A csúcspontban a cselekmény felfüggesztődik és

sugárzik. Mármint Gus eltűnik a konyhában, miközben Ben megkapja az utasítást: azt kell lelőni, aki épp belép. Az ajtó elé áll tehát, miközben társa nevet szolongatja. S az ajtó kivágódik és beesik rajta Gus, akit Ben azonnal lelő, majd áll még néhány pillanatig, aztán megéri, hogy épp ez volt a feladat, és ahogy szokta, eltűnteti a nyomokat, és távozik.

Gus valószínűleg bezuhan az ajtón. A zuhanás pedig koordinálhatatlan és irányíthatatlan, épp ezért kell meghalnia. Jöhetett, érkezhett-e volna másképp? Nem hiszem. Nagy Kataék e közös rendezésben megtalálták a darab legfontosabb néhány pillanatának mikéntjét. Azt, hogy ez a zuhanás egyszerre segélykiáltás, áldozati tett, és, persze, kitörni-akarás valamiből, ami embertelen és megnyomorító. S ha banális tanulságként azt veszem, hogy az erősebb legyőzi a gyengébbet, akkor már regény nem holmi szimpla bérgyilkosokról, de hétköznapi emberekről, és természetéről és egy kegyetlen logikával működő világról van szó. Amiben még a halál angyalai sem érzik jól magukat.

DARVASI LÁSZLÓ

11000 hajléktalan Árvíz Romániában

Rendkívül komorrá vált a helyzet az árvíz sújtotta Moldovában, mindenekelőtt az övezet központi részében fekvő Bákó megyében. Ezt maga Petre Roman kormányfő is megerősítette, aki kormánykuldöttség élén kedden látogatást tett a térségben. Mint mondotta, az első becslések alapján a kár meghaladja a kétmilliárd lejt.

A legfrissebb jelentések szerint a halottak száma immár meghaladja a hatvanötöt. Összesen háromezer lakóház dőlt össze, több mint 11 000 ember maradt hajléktalan. Az eltűntnek nyilvánított személyek száma meghaladja a több tucatot. A mentést és a segélyszállítmányok küldését megnehezíti az, hogy számos útszakasz és vasútvonal járhatatlanná vált, harminc híd beszakadt.

Az időjárás továbbra sem javul. A Bákó megyei Rekecsény (csángók lakta) községben hétfőn négyzetméterenként 95 liter eső zúdult alá.

A víz alá került térségek fölött éjjel-nappal katonai helikopterek köröznék, túlélők után kutatva. A mentési akcióban a szárazföldi hadsereg is kiveszi részét: az alakulatok gumibárákkal óráratotznak.

A hatalmas esőzések következtében az ország más térségeiben is veszélyessé vált a helyzet, hiszen az összes gyűjtőtavaknak a vízállása elérte a maximális szintet. (MTI)

Totálkáros jármű Leszorították a szegedieket az M1-esen?

Az autóbusz-balesetről nyilatkozik az ügyvezető

Szegedi utasokkal teli buszt ért baleset hétfőn reggel az M1-es úton. Az MTI híre szerint az 51 utas közül többen is megsérültek, mikor a busz az úttestről leterve a korlátnak ütközött, majd a mintegy kétféle méter árokba hajtott. A sérültek állapotáról, egyáltalán a történetek eddig tisztázott részleteiről tudakozódtunk tegnap délelben a szegedi Interglobál Kft. ügyvezető igazgatójától, Csonka Gábertől:

– Rettenetesen sajnáljuk a történeteket. Másfél éve szervezzük az egy napos ausztriai bevásárlóutakat. Ez is az lett volna. Eddig soha semmi problémánk nem akadt. Most nem tehetünk mást, minthogy minél gyorsabban teljes körűen kártalanítsuk ügyfeleinket.

– A hírgyűlölet szerint feltehetően elaludt a busz vezetője.
– Ez a helyes kifejezés: feltehetően. Meg kell várnunk a hivatalos rendőrségi, szakértői vizsgálat eredményét. A sofőr a mi alkalmazottunk – több mint húsz éve vezet balesetmentesen –, kipihenten, a kötelezően előírt 12 pihenőórát betartva ült a volán mögé. Már beszéltem vele személyesen, szegény sírógörcsőt kapott a történet miatt. Elmondása szerint két gépjármű szorította le, az út szélén pedig kivilágítatlanul állt egy Zsiguli. Az utolsó pillanatban vette észre. Nem akart nekijajteni...

– A sérültek?
– Hadd mondjam el, amint értesültünk a balesetről, rögtön intézkedtem. A Kisalföld Volántól béreltünk egy buszt és személykocsit is, így hamarabb hazaértek utasaink, mintha egy másik járműnket küldtük volna értük Szegedről. Többségük hétfőn délután egy órakor hazaindulhatott. Négyen kerültek a győri kórházba, a bokatorított sérült tartózkodik még ott. Meg az egyik alkalmazottunk kisfia, őt megfigyelés alatt tartják, valószínűleg ma kiengedik. Egyébként édesapja a többiekről is kellően gondoskodott, beszerzte a fogkefét, a fogkrémet, amire szükség volt.

– A buszban mekkora kár keletkezett?
– Nagyon komoly, szerintünk totálkáros, bár erről sincs még végleges szakértői vélemény. De hála istennek, nem Ikarus volt – az biztos szétszakadt volna –, hanem Iveco Magirus típusú, jóval biztonságosabb a magyarnál. Nem tudok mást mondani, azon vagyunk, hogy mindenkit maximálisan kárpótoljunk. Az utasaink ezt érzékelik is, megértőek, senki sem követelőzik.

M. E.